

Mehmet Fatih GÖKÇEK

Yrd. Doç. Dr. | Assoc. Prof. Dr.
Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Gümüşhane-Türkiye
Gümüşhane University, Faculty of Letters, Department of History, Gümüşhane-Turkey
mehmetfatihgokcek@gmail.com

AVNÎ'NİN *TÂRÎH-İ FETH-İ KAL'A-I BAĞDÂD AN-YED-İ SULTÂN MURÂD HÂN-I RÂBÎ' İBN SULTÂN AHMED HÂN* İSİMLİ KASİDESİ

Özet

Osmanlı müverrihleri, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yıkılışına kadar geçen yaklaşık altı yüzyıllık süreçte farklı tür ve isimlerde birçok eser kaleme almıştır. Müverrihlerin müşahedelerine dayanan bu eserler geçmiş ile günümüz arasında adeta bir köprü vazifesi icra etmektedir. Osmanlı şairleri de siyasi ve sosyal hayatı etkileyen bazı önemli tarihî olayları manzumelerine konu olarak seçmiştir. Bu manzumelerin bir kısmı devlet ricalinin takdirini kazanma gayesiyle kaleme alındığı için muhataplar mübalağayla methedilmiştir. Şairler, bu sayede devlet adamlarının inam ve ihsanına mazhar olmak istemiştir. Söz konusu manzumelerin yazımında üslup ön plana çıkarılmış bu da çoğu defa tarihî hadiselerin anlatımını ikinci plana atmıştır. Bununla birlikte bu manzumelerden Osmanlı tarihine dair pek çok konuyu öğrenmek mümkündür. Osmanlı şairlerinin manzumelerinde ele aldığı tarihî hadiselerden birisi de 1638'deki Bağdat'ın fethi olmuştur. Bu çalışmada Avnî mahlaslı bir şairin Bağdat'ın fethine ithafen kaleme aldığı *Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd An-yed-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' İbn Sultân Ahmed Hân* isimli kasidesi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: IV. Murad, Avnî, Osmanlı Devleti, Safevi Devleti, Bağdat.

THE EULOGY *TÂRÎH-İ FETH-İ KAL'A-I BAĞDÂD AN-YED-İ SULTÂN MURÂD HÂN-I RÂBÎ' İBN SULTÂN AHMED HÂN* BY AVNÎ

Abstract

Ottoman historians had ground out many writings which have different kinds and names within approximate 600 years from foundation to collapse of Ottoman Empire. These works which are based on historians' observations act as a bridge between history and nowadays. Ottoman poets mentioned some important historical events which deeply influenced social and political life in their poems. Because some of the poems were written with the purpose of winning statesman's approval, collocutors were extolled. Thus poets wanted to reach statesmen's mercy and gift. In aforementioned poems, genre was brought into the foreground and so narrative of historical events was mostly pushed into the background. However it is possible that a lot of issues about Ottoman history have been learned from these poems. One of the historical events which were mentioned by Ottoman poets in these poems was conquest of Baghdad in 1638. In this study, the eulogy *Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd An-yed-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' İbn Sultân Ahmed Hân* which was written by one poet who had pen name Avnî dedicated to conquest of Baghdad will be examined.

Keywords: Murad IV, Avnî, Ottoman Empire, Safavid Empire, Baghdad.

GİRİŞ

XIII. yüzyılda Anadolu'nun kuzeybatısında küçük bir beylik olarak ortaya çıkan Osmanlılar, ilk dönemlerden itibaren Anadolu ve Balkanlar ile yakından ilgilenmiş ve çok geçmeden de içinde bulunduğu coğrafyadaki fırsatları değerlendirerek sınırlarını hızla genişletmiştir. Birkaç yüzyıl içinde güçlü bir devlet teşkilatı kuran Osmanlılar XVI. yüzyıla gelindiğinde üç kıtaya hükmeden büyük bir cihan devleti hâline gelmiştir.

Osmanlı Devleti, XVII. yüzyılda Bağdat, Girit, Uyvar ve Kamanıçe gibi stratejik öneme sahip olan bazı yerleri fethetmekle birlikte bir önceki yüzyıla kıyasla genişleme hızını kaybetmiş ve Karlofça Antlaşması'yla ilk kez ciddi miktarda toprak kaybına uğramıştır. Osmanlı Devleti, XVIII. ve XIX. yüzyıllarda bir taraftan kaybettiği bu toprakları geri almaya çalışırken diğer taraftan da varlığını devam ettirmek için büyük devletlerle çetin bir mücadeleye girişmiş ve XX. yüzyılın ilk çeyreğinde ise bu mücadeleyi kaybederek siyasi olarak sona ermiştir.

Osmanlı Devleti'nin siyasi tarihini Osmanlı müverrihlerinin eserlerinden takip etmek mümkündür. Osmanlı tarih yazıcılığının ilk örnekleri kuruluştan yaklaşık yüzyıl sonra kaleme alınmaya başlanmıştır (Afyoncu 2007: 19). Yahşi Fakih'in *Menâkıb-ı Âl-i Osmân* isimli eseri en eski Osmanlı tarihi olarak kabul edilmektedir. Âşıkpaşazâde sayesinde varlığından haberdar olduğumuz bu menâkıbnâme maalesef günümüze orijinal hâliyle intikal etmemiştir (Ménage 1963: 50-54). Bize ulaşan ilk Osmanlı tarihi ise Ahmedî'nin *İskendernâme* isimli eserinin sonunda yer alan manzum *Dâstân-ı Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân*'dır (Ménage 1978: 228-229; Afyoncu 2007: 19-20). Bazı tarihçiler bu bilgiye istinaden Ahmedî'yi Osmanlı tarihçiliğinin öncüsü olarak kabul etmektedir (Tekindağ 1971: 656-657).

Osmanlı Devleti'nin kuruluş devrinde özellikle de II. Murad'ın saltanat yıllarında İslam eserlerinin Arapça ve Farsçadan Türkçeye tercüme edilmesi Osmanlı ilim, kültür ve sanat hayatının canlanmasına katkı sağlamıştır. Böylece derleme ve telif eserlerin kaleme alınabilmesi için gerekli olan ilmî birikim vücuda getirilmiştir. Bu birikimden Osmanlı tarih yazıcılığı da olumlu bir şekilde etkilenmiştir. Nitekim Yazıcıoğlu Ali, II. Murad'ın teşvikiyle İbn Bîbî'nin *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-umûri'l-Alâ'iyye* isimli eserini bazı ilaveler yaparak *Târîh-i Âl-i Selçûk* adıyla Türkçeye tercüme etmiştir. Ayrıca bu dönemde *Tevârîh-i Âl-i Osmân* ve *gazânâme* türünün ilk örnekleri kaleme alındığı gibi Osmanlı tarihinin kuruluş devriyle alakalı kronolojik bilgiler veren *Tarihî Takvimler* de hazırlanmıştır (Tekindağ 1971: 657; Ménage 1978: 230-232; Turan 1984: 1-8; Özcan 2013a: 272-273).

II. Mehmed dönemi, Osmanlı tarih yazıcılığının gelişme safhası olarak görülmektedir. Bu dönemde Şükrullah ve Enverî gibi müverrihler, yaratılıştan kendi zamanlarına kadar geçen olayları ihtiva eden ilk umumi dünya tarihlerini kaleme almışlardır. İlk müstakil Osmanlı tarihini ise II. Mehmed'in son veziriazamı Karamanî Mehmed Paşa yazmıştır. Söz konusu eser, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan müellifin kendi dönemine kadar geçen olayları içermektedir (Ménage 1978: 233-235; Özcan 2003: 55-57).

Genel hatlarıyla belirtildiği üzere gelişim sürecini tamamlayan Osmanlı tarih yazıcılığı II. Bayezid'in saltanat yıllarında yükselişe geçerek belli bir seviyeye ulaşmış ve dönemin müverrihleri de haleflerine örnek teşkil edecek tarzda başarılı eserler ortaya koymuşlardır (Tekindağ 1971: 658; Ménage 1978: 235-239; Özcan 2013b: 143-151). Sonuç olarak Osmanlı müverrihleri devletin kuruluşundan yıkılışına kadar geçen yaklaşık altı yüzyıllık süreçte farklı tür ve isimlerde birçok eser kaleme almışlardır (Öztürk ve Yıldız 2013: 20-27). Bu eserlerin bir kısmı mensur bir kısmı ise manzum olarak yazılmıştır.

Müverrihlerin eserlerinin yanında bazı divan şairleri de mesnevi ve kaside şeklinde kaleme aldıkları manzumelerinde zaman zaman tarihî olaylara değinmişlerdir. Şairler özellikle kasideleri devlet erkânının taktirini kazanma gayesiyle kaleme aldıkları için üslubu ön plana çıkararak tarihî hadiselerin anlatımını çoğu defa ikinci planda tutmuşlardır. Şairler kasidelerde muhataplarını mübalağayla methetmişler ve devletin düşmanlarına karşı kazandığı zaferleri de abartılı bir üslupla anlatmışlardır. Böylece devlet ricalinin inam ve ihsanına mazhar olmak istemişlerdir (Erünsal 1981: 306-339; Uzun 1993: 28; Pala 2010: 303; Gök 2014: 95).

Klasik Türk edebiyatı şairlerinin ekseriyeti kaside yazmış olmakla birlikte Âşık Paşa, Ahmedî, Şeyhî, Karamanlı Nizâmî, Ahmed Paşa, Necâtî Bey, Bâkî, Hayâlî Bey, Nev'î, Rûhî, Fuzûlî, Nef'î, Sabrî, Âlî, Nâ'ilî, Nâbî, Yahyâ Nazîm, Nedîm, Şeyh Gâlib, Sünbülzâde Vehbî, Enderunlu Fâzıl, Enderunlu Vâsîf ve Keçecizâde İzzet Molla gibi şairler bu türde yazdıkları manzumelerle kendi dönemlerinde diğer şairlerden öne çıkmışlardır (İpekten 2010: 43-52).

Osmanlı şairlerinin manzumelerinde ele aldığı tarihî hadiselerden birisi de h.1048/m.1638'de IV. Murad'ın Bağdat kalesini fethi olmuştur (Gökçek 2013: 264-270). Bu çalışmada, Avnî mahlaslı bir şairin *Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd An-yed-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' İbn Sultân Ahmed Hân*¹ isimli kasidesi üzerinde durulacaktır. Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Orhan Camii Koleksiyonu, numara: 550/7 ve

¹ Çalışmamızda bundan sonra *Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd* şeklinde kısaltılarak gösterilecektir.

varak: 24b-25a'da kayıtlı olan bu kasidede Bağdat'ın fethi muhtasar bir şekilde anlatılmaktadır.

AVNÎ VE *TÂRÎH-İ FETH-İ KAL'A-I BAĞDÂD*

Çalışmamıza konu olan *Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd* isimli kasideden anlaşıldığına göre bu manzume Avnî mahlaslı bir şair tarafından kaleme alınmıştır:

"Muhtasar kıl sözi *Avnî* yeter itdün tasdî'

Vasfi tahrîr olımaız bahr-ı muhît olsa midâd"

Avnî'nin kasidede IV. Murad'ın Bağdat'ı fethini anlatması ve bu hadisenin anısına aşağıdaki beyitte görüleceği üzere h.1048/m.1638 tarihini düşürmesi kendisinin XVII. yüzyılda yaşadığı intibasını uyandırmaktadır:

"Kal'anun fethine târîh-i hurûf-ı pür-hâl

Zûr-ı bâzû ile hâlâ ele girdi Bağdâd, sene: 1048"

Bu intiba dışında kasidede Avnî'yle ilgili başka herhangi bir malumat bulunmamaktadır. Onun hayatıyla alakalı bir bilgiye ulaşma ümidiyle şura tezkirelerine bakıldığında ise buradaki şairlerden on dokuzunun Avnî² mahlasını kullandığı görülmektedir. Bu da kasidenin hangi Avnî tarafından yazıldığı sorusunu akla getirmektedir. Fakat konuyla ilgili bilgilerin yetersizliği bu soruyu yanıtlamamızı güçleştirmektedir. Ayrıca kasidede anlatılanlardan hareketle Avnî'nin XVII. yüzyılda yaşadığı kabul edilse bile tezkirelerde aynı yüzyılı idrak eden Avnî mahlaslı başka birkaç şaire rastlanması da yukarıdaki suali cevaplamamızı zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla şimdilik Avnî'nin hayatı hakkında çok fazla bir şey söylemek doğru olmayacaktır.

***TÂRÎH-İ FETH-İ KAL'A-I BAĞDÂD*'İN MUHTEVASI**

Avnî, *Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd* isimli kasidesini IV. Murad'ın Bağdat'ı fethi anısına kaleme almıştır. Avnî, kasidede bilhassa söz konusu fetih hadisesinin anlatımını ön planda tutmuş ve bu zaferi kazanan IV. Murad'dan övgüyle bahsetmiştir. Ayrıca Bağdat şehrinin kuruluşu, Hülâgû'nun Bağdat'ı ele geçirmesi, Safeviyye tarikatının siyasi bir boyut kazanması, şah ve taraftarlarının "ilhad" ve "rafz" yolunu seçmesi, Kanunî Sultan Süleyman'ın Bağdat'ı fethi, Şah Abbas'ın Bağdat'ı zaptı, IV. Murad'ın Bağdat seferi gibi konulara da değinmiştir. Bu tarihî hadiselerin anlatıldığı beyitler imkânlar nispetinde tarafımızdan düz yazıya çevrilerek aşağıda okuyucunun istifadesine sunulmuştur:

² <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10670,tuhfetul-hukkampdf.pdf?0>

Hilafet müessesesinin başında bulunan Abbasîler İslam âlemine uzun bir süre önderlik etmiştir. Abbasîlerin kuruluş devrinde Halife Ebû Cafer, devlet merkezi olarak Bağdat'ı seçmiştir. Bağdat şehrinin imar ve inşasına önem veren Ebû Cafer, Bağdat kalesinin temelini h.145/m.762-63'te atmıştır. Kalenin inşa sürecinde çok sayıda mimar ve usta çalıştırılarak benzeri görülmemiş bir eser vücuda getirilmiştir. Akabinde Bağdat, halifelerin adalet ile hüküm sürdüğü, çok sayıda âlim, seyyid ve zahidin yaşadığı, Hanefî, Şafîî, Malikî ve Hanbelî mezheplerinin müntesiplerinin bulunduğu bir şehir olmuştur.

Hülâgû Han yaklaşık sekiz yüz bin kişilik Moğol ordusuyla h.653/m.1255-56'da İran'ı yağmalamış ve burada büyük bir katliam yaptıktan sonra Bağdat üzerine yürüyerek şehri zapt etmiştir.

Safeviye tarikatının müessisi olan Şeyh Safî'nin halefleri mezheplerini değiştirerek "ilhâd" ve "rafz" yoluna girmiş, Safeviye tarikatı şeyhleri "Kızılbaşların şahı" olmuştur. Şah ve taraftarları bu yolda "inatla" yürümüşler, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer'e dil uzatarak buğz etmişlerdir.

Kanunî Sultan Süleyman Safevilerin elinde bulunan Bağdat'ı h.941/m.1534-35'te fethetmiştir. Bağdat doksan iki sene Osmanlı idaresinde kalmıştır.

Şah Abbas h.1031/1621-22'de Bağdat'ı zapt ederek Safevi topraklarını tekrar bu bölgeye kadar genişletmiştir.

Osmanlılar Bağdat'ı yeniden fethedebilmek için bölgeye birçok sefer düzenlemiştir. Fakat söz konusu seferler büyük bir hüsrarla sonuçlanmıştır. Bu gelişmeler üzerine IV. Murad bizzat ordunun başına geçerek h.1048/m.1638'de Bağdat üzerine yürümüştür. Bağdat önlerine ulaşan Osmanlı ordusu şehri dört bir taraftan kuşatma altına almıştır. Osmanlılar muhasarada başta top ve tüfek olmak üzere binlerce savaş aleti kullanarak kaleye günde bin adet gülle atmıştır. Bu durum karşısında "topa tutulmuş maymuna dönen" müdafî "rafizîler", hanları teslim olduktan sonra kaleyi Osmanlılara bırakmıştır. Muhasara ve fetih süreci "rafizîlerin" büyük bir kısmının katli ve geriye kalanların ise esareti ile sonuçlanmıştır.

Yaklaşık bir yüzyıldır Safevilerin elinde bulunan Bağdat'ın IV. Murad tarafından h.1048/m.1638'de yeniden fethedilmesi Osmanlı halkı arasında büyük bir sevinçle karşılanmıştır. Padişah ülkede bir ay sürecek olan fetih şenliklerinin yapılmasını emretmiştir. Böylece fetih haberini işiten din düşmanlarının korkarak matem havasına bürünmesi arzu edilmiştir.

Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd'ın muhtevasını ele aldığımız yukarıdaki kısımda verilen bilgi ve görüşlerin Avnî'ye ait olduğu hususunu burada tekrar ifade etmekte fayda mülâhaza ediyoruz.

KASİDENİN NEŞRİNDE TAKİP EDİLEN YÖNTEM

Kasidenin neşrinde *Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd*'ın Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Orhan Camii Koleksiyonu, numara: 550/7'de bulunan nüshası esas alınmıştır.

Arapça ve Farsça kelimelerdeki uzun sesliler â, î, û şeklinde gösterilmiş, kelimelerde bulunan "ع" harfini göstermek için (ˆ) işareti ve hemzeleri göstermek için ise (ˆ) işareti kullanılmıştır.

Kaside metninin transkripsiyonunda "ث" harfi için ş; "ح" harfi için h; "خ" harfi için h; "ذ" harfi için z; "ص" harfi için ş; "ض" harfi için z-d; "ط" harfi için t; "ظ" harfi için z; "غ" harfi için g; "ق" harfi için k ve "ك" harfi için ise yerine göre g-k-ñ harfleri kullanılmıştır.

Metne bir yerde mana gereği müdahale edilmiş ve bu da köşeli parantez içine alınarak "asker[i]" şeklinde gösterilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada Şair Avnî ve onun *Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd* isimli kasidesi üzerinde durulmuştur. Avnî'nin hayatıyla alakalı kesin bir bilgi ortaya konulamamakla birlikte kasidede anlatılanlardan yola çıkılarak şairin XVII. yüzyılda yaşadığı ileri sürülmüştür.

Avnî söz konusu kasidesini IV. Murad'ın Bağdat'ı fethine ithafen kaleme alması hasebiyle manzumedde özellikle bu fethin anlatımına ağırlık vermiş ve padişahın övgüyle bahsetmiştir. Avnî kasidesini IV. Murad'ı methetme düşüncesiyle yazmışsa da burada anlatılan olayların tarihî gerçeklerle büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir.

Kasidede dikkat çeken diğer bir husus ise Avnî'nin Osmanlı ulemasının "Safevilerin mezheplerini değiştirerek ilhad yoluna saptıkları" şeklindeki görüşünü dile getirmesidir. Osmanlıların Safeviler hakkındaki resmî ideolojisini yansıtan bu ifadelerin kasidede Avnî tarafından terennüm edilmesi onun kalemini karşı taraf için adeta bir propaganda aracı olarak kullandığını göstermektedir.

Sonuç olarak edebî metinlerin satır araları dikkatlice okunduğunda buradan tarihe ışık tutabilecek bazı önemli bilgilerin çıkarılabileceği görülecektir. Elde edilen bu bilgiler meseleye çoğu defa farklı bir açıdan bakmamıza vesile olacaktır.

METİN

Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd 'An-yed-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' İbn Sultân Ahmed Hân

Eyledi halk-ı cihânun dil-i maḥzûnunu şâd
İntişâr-ı haber-i müjde-i feth-i Bağdâd
Ne haber rûh-ı revân-ı heme halk-ı 'âlem
Nice 'âlem giceler Kâdr ola günler a'yâd
Halkı efsürde-dimâğ itmiş iken faşl-ı şitâ
Açılıb gonce-şifat zevk u sürûr oldı ziyâd
Geldi bir hüküm-i hümayûn-ı meserret-encâm
Bâg-ı cennet gibi bir ay tonana cümle bilâd
Gûş idüb düşmen-i dînün ola tâ zehresi çâk
Cümlesi mâtem idüb eyleye âh u feryâd
Gerçi kim kıldı selâtn-i selef bunca gâzâ
Feth idüb niçe diyâr eylediler 'adl-ile dâd
Birisi eylemedi buncılayın feth-i 'azîm
Münkesir kalbi ola halk-ı cihânun âbâd
Bundan akdem niçe yıllar daḥi Âl-i 'Abbâs
Oldılar emr-i hilâfetde kavî isti'dâd
Aḥı Seffâh k'añun nâmı Ebû Ca'fer'dür
Çihl ü penc ü mi'ede kal'a'ı kıldı bünyâd
Urdılar eşref-i sâ'atde binâ-i temelin
Tûl-ı arza niçe mi'mâr ile yüz biñ üstâd
Böyle bir kal'a binâ olmadı bu âna degin
Yâd olur gerçi ki dillerde binâ-i Şeddâd
Sedd-i İskender'e fi'l-cümle müşâbih dir idüm
Yapsa pûlâd u hadîd ile binâsın haddâd
Geldi gitdi hulefâ 'adl-ile dâd eyleyerek
Bunca sâdât-ı 'izâm u 'ulemâ vü zühhâd
Şâfi'î Mâlik ile Hanbel İmâm-ı a'zam
Çâr mezhebde olub dinile İslâm'a 'imâd

Menba‘-ı ‘ilm ü ‘amel mecma‘-ı aşhâb-ı düvel
Olmaz aqlâmla tahrîr idemez elsine yâd
Oldı çün kim se vü pencâh sinîn-i şeş-şad
Kavm-i Tatâr-ı Hülâgû nice yüz biñ bî-dâd
Çapdı Îrânî’i vîrân idüb itdi gâret
Katl-i ‘âmm eylemedük kalmadı ehl ü evlâd
Kavm-i Tatâr sekiz yüz biñ idi bî-şübhe
Rağmı yoğ cümlesi bî-dîn ü kamusı cellâd
Azdırub mezhebini Şeyh Şafi'den soñra
Şâh-ı sürh-i ser olub sâlik-i râh-ı ilhâd
Rafz u ilhâda düşüb şapdı tarîk-ı Hâk'dan
Sebb-i Şeyheyn kılub eylediler bugz u ‘inâd
Kıldı Cengiz ü Hülâgû iki def‘a gâret
Kâbil-i şerh degül anda olan zulm u fesâd
Kaşr-ı yed kıldı ‘Acem nüh-şad u çihl ü yekde
Hân Süleymân anı zabt itdi bilâ-istirdâd
Tıksan iki sene zabt eyledi Âl-i ‘Oşmân
Şâh ‘Abbâs idüb hîle tarîkın îcâd
Biñ otuz birde alub hîle-ile Bağdâd'ı
Şeyh tecdîdin o har kıldı meger istimdâd
Çok hazîne boşanub oldı telef çok ‘asker
Fethine sa‘y-ı belîğ eylediler bunca ‘ibâd
Vardı serdâr olub aña niçe şadr-ı a‘zam
Feth ü teshîrine her vech-ile oldı imdâd
Feth-i Bağdâd naşib olmadı bu âna degin
Hep tehî-dest varub geldi bu deñlü şayyâd
Olmaz iqdâm-ıla iş vaqtine merhûndur umûr
Tîz gelmez ‘acele kılmağ-ıla vaqt-i haşâd
Geldi ol dem ki zuhûra gele ‘avn-i Bârî
Feth ola kal‘a-ı Bağdâd ‘alâ-vefķ-ı murâd

Çâr-yâruñ rađıya'llâhu te'âlâ 'anhüm
İntikâmın ala tâ eyleye mülkin ber-bâd
Tâc-bahş-ı ser-i mecmû'-ı selâtin-i zamân
Ki anuñ bahtı kavî 'asker[i] encüm-a 'dâd
Rub'-ı meskûn eli altında mişâl-i Hâtem
Hükmine halk-ı cihân cümle muftı' u münkâd
Ne Süleymân'dur o kim dîvleri kıldı zebûn
Hazret-i Nûh'a çıkar silsilesi şâh-nijâd
Pençe-i kahrı ider Rüstem ile Zâl'ı zebûn
Tîğ-ı ser-tîzi ber-âverde-i kûh-i pûlâd
Mülhem-i gaybdur umûrında işâbet eyler
Zıll-ı Hağ hâk-i deri maşem-i erzâk-ı 'ibâd
Kâr-fermâ-yı feresrân-ı diyâr-ı Îrân
Zûr-ı bâzû-yı şecâ'atle olan mâder-zâd
Hân Murâd ibn şehen-şâh-ı cihân Ahmed Hân
Mehdî-i devr-i zamân pîr ü Hızır u evtâd
Feth-i Bağdâd'a bu sâl içre 'azîmet kıldı
Âb u âteş ile tâ kim kıla cem'-i azdâd
Tîğî âteş kerem ü luftı ise âb-ı hayât
Gâh cemâl 'arza kılub gâh celâli îrâd
Niçe biñ top u tüfeng 'asker ile âlet-i ceng
Bir gâzâ oldı ki mezkûr ola tâ yevm-i mî'âd
Râfîzî kavmi olub topa diñelmiş maymun
Vire virüb didiler kullaruz eyle âzâd
Âb-ı Şağ cümle kızıl kan-ıla rengîn oldı
Kelleler başka yatur başka yaturlar ecsâd
Ekşeri katl olunub oldı eķalli tâbi'
Şatılır bir pula biñ baş aña yok hiç kesâd
Kıldı ol fethe feleklerde melekler taşsîn
Gâlibâ kılmadı ecdâdı daği böyle cihâd

Günde biñ top atılır her yañadan Bağdâd'a
Hiç ârâm u qarâr itmez o vaz'-ı mu'tâd
Ağz olub hânları kal'a olındı teslîm
Bezî-i ihsân u 'atâ bâbını şâh itdi güşâd
Tîgını 'arşa aşub Hân Murâd-ı Gâzî
Bu fütûhât-ı 'azîm ile kazandı eyü ad
Muhtaşar kıl sözi 'Avnî yeter itdüñ taşdî'
Vaşfi tahrîr olımaz bahr-ı muhîf olsa midâd
Devr ide çarh-ı felek kutb-ı murâdınca anuñ
Baht u taht ola müyesser niçe sâl u heft-âd
Hep du'â-gûyı anuñ gökde melek yerde beşer
Aşl-ile fer'i mu'ammer ola tâ yevm-i mî'âd
Kal'anuñ fethine târîh-i hurûf-ı pür-hâl
Zûr-ı bâzû ile hâlâ ele girdi Bağdâd

Sene: 1048.

KAYNAKÇA

AFYONCU, Erhan (2007). *Tanzimat Öncesi Osmanlı Tarihi Araştırma Rehberi*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

AVNÎ, *Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd An-yed-i Sultân Murâd Hân-ı Râbi' İbn Sultân Ahmed Hân*, Bursa İnebey Yazma Eserler Kütüphanesi, Orhan Camii Koleksiyonu, numara: 550/7, varak: 24b-25a.

ERÜNSAL, İsmail (1981). "Türk Edebiyatı Tarihi'nin Arşiv Kaynakları I., II. Bâyezid Devrine Ait Bir İn'âmât Defteri", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, X-XI: 303-342.

GÖK, İlhan (2014). *Atatürk Kitaplığı M. C. O.71 Numaralı 909-933/1503-1527 Tarihli İn'âmât Defteri (Transkripsiyon-Değerlendirme)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

GÖKÇEK, Mehmet Fatih (2013). *IV. Murâd'ın Bağdâd'ı Fethine Dair İki Eser: Nûrî İbrâhîm, Fetihnâme-i Bağdâd - Kâdî-zâde Ahmed Çelebi, Fetihnâme-i Bağdâd*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

İPEKTEN, Haluk (2010). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

- KIRBIYIK, Mehmet (E.T. 22.04.2015). *Filibeli Avnî, Tuhfetü'l-hükkâm*,
<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10670,tuhfetul-hukkampdf.pdf?0>
- MENAGE, V. L. (1963). "The Menâqib of Yakhshi Faqîh", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, XXVI, pp. 50-54.
- MENAGE, V. L. (1978). "Osmanlı Tarihçiliğinin Başlangıcı", çev. Salih Özbaran, *Tarih Enstitüsü Dergisi*, IX: 227-240.
- ÖZCAN, Abdülkadir (2003). "Fatih Devri Tarih Yazıcılığı ve Literatürü", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, XIV: 55-62.
- ÖZCAN, Abdülkadir (2013a). "Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, I: 271-293.
- ÖZCAN, Abdülkadir (2013b). "II. Bayezid Devri Tarihçiliği ve İlk Standart Osmanlı Tarihleri", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, II: 141-153.
- ÖZTÜRK, Necdet ve Murat YILDIZ (2013). *İmparatorluk Tarihinin Kalemli Muhafızları, Osmanlı Tarihçileri, Ahmedî'den Ahmed Refik'e*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- PALA, İskender (2010). "Şair", *DİA*, XXXVIII: 302-304.
- TEKİNDAĞ, Şehabettin (1971). "Osmanlı Tarih Yazıcılığı", *Bellekten*, XXXV(140): 655-663.
- TURAN, Osman (1984). *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- UZUN, Mustafa (1993). "Câize", *DİA*, VII: 28-29.

EK: Târîh-i Feth-i Kal'a-ı Bağdâd'ın Tıpkı Basımı

